

Mikrourbanisering

Mikrourbanisering er strategisk stedsutvikling med mål om å øke attraktiviteten til et tettsted eller en mindre by med mellom 200 og 2000 innbyggere innenfor tettstedet eller byen. Mikrourbanisering er en samlebetegnelse på tiltak som bidrar til å øke sentrums attraktivitet. Kommuners innsats er avgjørende. Hva som er mikrourbanisering, og rett type tiltak, er avhengig av den lokale konteksten. Tiltakene stekker seg fra store investeringer som nytt rådhus eller parker og stier, til mindre investeringer i benker, drivhus og midlertidige tiltak, og aksjoner for å øke aktiviteten i et sentrum. Betingelsen for å få til stedsutvikling som kan beskrives som mikrourbanisering i norske tettsteder er at det satses på sentrum, og at sentrum prioriteres for utvikling.

1 Problem og formål

Tettsteder må bli mer attraktive

Formålet med mikrourbanisering i mindre tettsteder er å gjøre disse tettstedene mer attraktive for å hindre fraflytting, oppmuntre til tilflytting og etablering av arbeidsplasser, samt å styrke balansen mellom regionsenter og tettsted eller kommunesenter. Fra før vet vi at sentrumsutvikling er viktig uansett hvilken størrelse på by eller tettsted vi snakker om (se

for eksempel Tennøy mfl. 2014 og 2015, og Tønnessen og Knapskog 2017).

Sentrumsutvikling inkluderer fysiske tiltak, aktiviteter og aktørsamarbeid. Utfordringsbildet for kommuner som er undersøkt for mikrourbanisering (Knapskog mfl. 2023) er generelt at spredning av aktiviteter bidrar til mer biltrafikk og mindre bruk av sentrum, og at det kan være vanskelig å opprettholde servicetilbud og aktiviteter uten aktiv satsing på sentrumsutvikling.

Et nytt begrep

Mikrourbanisering er et relativt nytt begrep i norsk sammenheng, men er også nytt i den internasjonale litteraturen. Begrepet er vokst frem gjennom studier i periferere områder av Nord-Europa og Nord-Amerika. Begrepet mikrourbanisering er i litteraturen brukt om tiltak som gjør det mer attraktivt enten å bli eller flytte til et sted ved å introdusere urbane tiltak og verdier på mindre steder. Begrepet antyder at urbane kvaliteter er viktig for mange innbyggere, men at man på mindre steder kan gjøre dette på sin egen måte som underbygger den lokale situasjonen og som derfor tiltrekker seg nye innbyggere med en livsstil som gir mer muligheter til friluftsliv og fritid (se Carson mfl. 2022 og Eimermann mfl. 2022). I tillegg til å tiltrekke seg nye innbyggere er det tenkt at denne typen satsinger også vil være et gode for eksisterende innbyggere, og også motvirke fraflytting.

Hva mikrourbanisering innebærer i praksis er ikke så mye diskutert i litteraturen, men kan kobles til hva som er god sentrumsutvikling. Tiltaket her er basert på en undersøkelse av ni norske tettsteder for å komme frem til hva som kan være mikrourbanisering i norsk sammenheng (se kapittel 4). Begrepet er for nytt til at det er tatt i bruk mange steder. Undersøkelsene har derfor blitt gjort i tettsteder der enten en fylkeskommune eller Distriktssenteret har registret at det jobbes med en form for stedsutvikling. Stedene har deretter blitt kartlagt og vurdert etter hva som kan beskrives som stedsutvikling.

2 Beskrivelse av tiltaket

Strategisk stedsutvikling

Mikrourbanisering er som allerede nevnt en strategisk stedsutvikling med særlig oppmerksomhet på sentrum hvor offentlige aktører, næringsliv og frivilligheten arbeider sammen om å øke attraktiviteten i et mindre tettsted med 200 til 2000 innbyggere (Knapskog mfl. 2023). Mikrourbanisering kan være knyttet til fysiske egenskaper ved stedet, som samlokalisering av arbeidsplasser, boliger, offentlige tjenester, sentrumstilbud, samfunnshus og offentlige møteplasser i et fortettet lokalsenter. Det kan også være knyttet til ikke-fysiske egenskaper som aktørsamarbeid, aktivitet i sentrum og andre elementer som gjør et tettsted til et attraktivt sted å jobbe, bo eller besøke.

Samlokalisering av funksjoner og aktiviteter

Samlokalisering av funksjoner og aktiviteter gjøres i norske tettsteder ved å samlokalisere ulike funksjoner, bygge boliger og uterom. Det er en tydelig sammenheng mellom tetthet av funksjoner, attraktivitet og mobilitet, og de forsterker hverandre. Attraktivitet bidrar til at flere går og oppholder seg i sentrum, som igjen bidrar til aktivitet, inkludert handel. En

konsekvens er til at flere parkerer bilen og rusler rundt i sentrum istedenfor å kjøre mellom målpunkt.

Rådhus, skolebygg, kulturhus eller idrettsanlegg er ofte viktige møteplasser som bidrar til mange typer aktiviteter. Butikken er også en viktig som del av tettstedsutviklingen for å skape eller opprettholde aktivitet i sentrum. Møteplasser skaper økt aktivitet, både inne og ute, og grøntstruktur i sentrum som et alternativ til «uberørt» natur utenfor tettbebyggelsen gjør også at folk oppholder seg lengre i sentrum. Det er i tillegg viktig å ha et boligtilbud i sentrum, men det er en utfordring å skape variasjon i boligtilbudet sånn at det er attraktivt for flere grupper. I det hele tatt er forskjønning og fortetting ved hjelp av estetikk og arkitektur viktig. Her finnes det eksempler på at dette er gjort på flere måter både ved å bevare den historiske bebyggelsen med bygg og uterom som er oppgradert i historisk stil, eller at estetikk og arkitektur blitt knyttet opp mot moderne arkitektur og moderne tolkninger av lokalhistoriske uttrykk. Tabellen under viser mulige tiltak som kan bidra til mikrourbanisering.

Tabell 1: Mulige tiltak som kan være del av mikrourbanisering i norske tettsteder. Basert på Knapskog mfl. (2023).

Tiltak	Innhold
Blanding av funksjoner og aktiviteter i sentrum	• sambruk av bygg (for eksempel handel, service, kontor og bolig) • etablering av bygg langs gateliv og utadrettet virksomhet i første etasje i prioriterte gater og offentlige rom • parkering under bakken eller felles parkeringsplasser • unngå parkeringsflater som bryter opp tetthet og nærhet i et sentrum
Blanding av funksjoner og aktiviteter i kommunale bygg	• nye rådhus og kulturhus kan bidra positivt til sentrumsutviklingen mer generelt. Dette gjelder både arkitektur og nye uterom, og at det legges opp til flerbruk. • biblioteket er fremdeles en viktig arena, og nye tekniske løsninger som gjør at bibliotek kan ha lengre og nye åpningstider som kan forsterke rollen til biblioteket. • hvis funksjoner er samlokalisert i et rådhus eller kulturhus, kan dette bidra til å trekke andre brukergrupper og gi mulighet for utvidet åpningstid. • utbygging av eksterne handelsareal svekker muligheten for å styrke sentrums attraktivitet • det meste av handelen bør være i sentrum, selv om det kan finnes matbutikker som ligger andre steder i kommunen, men som ikke er i direkte konkurranse med sentrumshandelen
Butikken som del av tettstedsutviklingen	• sette krav til både lokalisering og utforming av bygg for (matvare)kjeder eller utbyggere for å sørge for at butikken(e) blir en viktig del av stedsutviklingen og mikrourbaniseringen • handel involverer mange aktører på mange nivåer, og at denne typen diskusjoner krever mye av kommunene, men er avgjørende for etableringen av en butikk etter kommunens kriterier

Møteplasser for økt aktivitet i sentrum	• møteplasser som en viktig del av stedsutviklingen og viktig for å få til og beholde aktivitet i sentrum • innendørs møteplasser knyttes i stor grad til kommunale bygg som rådhus, skoler, bibliotek, kulturhus og idrettsanlegg • utendørs møteplasser er ofte idrettsanlegg, turstier, parker og nærmiljøanlegg (se under) • samarbeid med frivilligheten, det organiserte fritidstilbudet og næringslivet er utslagsgivende både for finansiering, drift og vedlikehold av møteplasser, og for blanding av kommersielle og ikke-kommersielle møteplasser som for eksempel kombinert svømmehall og kulturtilbud i samme bygg • mer uformelle og ikke-kommersielle møteplasser og sitteplasser er også viktige, det samme gjelder kantiner, kafeer og spisesteder, lokale matbutikker i sentrum med plass for å møtes og idrettshaller med halltid for uorganiserte aktiviteter • ønskelig å få til kveldsøkonomi og mer aktivitet over store deler av døgnet i sentrum • kan knytte sentrum sammen med omgivelsene og øke tilgjengeligheten for gående og syklende • gir et utvidet tilbud i sentrum, og de kan være med på å skape attraktive rom som inviterer til opphold
Grøntstruktur og turstier i sentrum	• utgjør et alternativt tilbud til kommunens innbyggere og besøkende i tillegg til utfartsområder og «uberørt» natur. • tilgang til badeplasser og utkikkspunkter er tilbud som er lette å ta i bruk • stier langs elver eller langs sjøen er viktige satsingspunkter med bred appell til mange typer brukere
Mer variasjon i boligtilbudet	• bruk av kommunale tomter eller tilskudd som et virkemiddel for å oppnå ønsket utvikling og boligsammensetning (størrelser og typer) • tradisjonelt har det blitt bygd eneboliger, men nå diskuterer sammensetningen av boligtyper og boligsosiale forhold. Nye boliger bør supplere eksisterende boligtilbud • behov for midlertidige boliger for ny eller midlertidig arbeidskraft • verktøy som utbyggerkonkurranser kan være med på å tiltrekke seg utbyggere
Forskjønnning og fortetting gjennom arkitektur av god kvalitet	• gjelder både for alle menneskeskapte omgivelser som bygg, mindre tiltak og uterom • en viktig del av å forskjønne og fortette er knyttet til et mer bevisst forhold til parkering (plassering og antall) • forsterke særpreg og identitet • opparbeiding av gater som binder sammen sentrum i kvartaler • tilføre kvaliteter for gående

Kommunen er en viktig aktør

Kommuners innsats er avgjørende for stedsutvikling og mikrourbanisering, både for arbeidsmåter og tiltak i en helhetlig satsing. Hva som er mikrourbanisering og rett type tiltak, eller kombinasjon av tiltak, er avhengig av den lokale konteksten, hva som befinner seg i sentrum fra før og hvordan det eksisterende sentrumet er utformet. Forutsetningen for å få til mikrourbanisering er at det satses på sentrum, og at sentrum prioriteres for utvikling.

Betingelser for mikrourbanisering er:

- kommunalt vedtak om sentrumssatsing
- kommunale strategier og planer som legitimerer og bidrar til ønsket utvikling
- at kommunen må dra prosessen selv om prosessen må inkludere andre aktørsamarbeid med flere aktører (private, offentlige, frivilligheten og innbyggere)

Viktige faktorer inkluderer at:

- nøkkelaktører utenom kommunen bidrar inn
- kommunen deltar i FoU prosjekter
- kommuner anvender styringsverktøy og avtaler
- kommunen setter av personressurser til å jobbe med steds- eller næringsutvikling

Tabellen under viser oversikt over arbeidsmåtene og eksempler på hva de kan inneholde for å få til prosesser som kan bidra til mikrourbanisering, men listen er ikke uttømmende og det kan hende at det er faktorer som ennå ikke er kommet frem i lyset.

Tabell 2: Mulige arbeidsmåter for mikrourbanisering. Basert på Knapskog mfl. (2023).

Arbeidsmåter	Innhold
Påkobling av næringsaktører, frivillighet og innbyggere	• kommunen som tar initiativtaker og som tar ansvar for å drive prosessene • samordning av aktørenes felles interesser • avhengig av støtte, dagnadsånd og lokal tilslutning • viktig å få flest mulig til å dra i samme retning for å styrke sentrum og skape levende lokalsamfunn
Deltakelse i prosjekter som gir økt kunnskap og finansiering	• deltakelse i prosjekter og piloter er viktig for kunnskapsbygging, og for å få midler til gjennomføring • kan være et stort løft for små kommuner å søke på midler som krever omfattende søknadsskriving • kan delta også i eksternt initierte prosjekter for å lære hvordan andre går frem for å få til stedsutvikling og for å få inspirasjon til hva de kan gjøre i eget kommunesenter • prosjekter i kommunal regi kan bidra til at også private grunneiere eller næringsliv starter opp prosjekter for å få til lokal utvikling
Bruk av styringsverktøy og avtaler	• bruk av kommunale styringssystemer, samarbeidsfora og politisk forankring • bruk av maler og veiledere for design og utforming • aktiv bruk av kommunale eiendommer i sentrum • utbyggeravtaler for å sette i gang boligbygging

Sette av
personressurser

- opprette egne stillinger, eller inkludert oppgaver knyttet til stedsutvikling i eksisterende stillingsbeskrivelser
- ut ifra den lokale konteksten kan denne stillingen være en bygdeutvikler, samfunnsutvikler eller næringsutvikler
- der det er opprettet egne stillinger, har de fått en 'fri' rolle til å skape aktivitet og prosjekter på tvers av avdelinger og nivåer

3 Supplerende tiltak

Det er flere viktig diskusjoner om stedsutvikling som må tas for å få til god mikrourbanisering og at det er forskjellige tiltak som kan gjøres. Det er viktig at lokale diskusjoner kobles til det som skjer regionalt og nasjonalt. Både nasjonale retningslinjer og regionale planer skal følges, men kommunene trenger drahjelp for å få til gode løsninger i planer og tiltak. Få av løsningene fungerer i kraft av bare seg selv, men må sees i sammenheng, gjerne i form av en pakke der man ser både på arbeidsmåter og bruk av tiltak, se tiltak om [Tettstedspakker](#).

Et annet supplerende tiltak kan være å gjøre om veier i sentrum til gater, se tiltak om hvordan gå fra [vei til gate](#) og [formingsprinsipper for gater og veier](#) og hvordan gjøre det lettere å komme til å fra sentrum via [snarveier](#) og etablering av [benker og hvileplasser](#).

For å tilrettelegge for besøkende og inkludere de besøkende i stedsutviklingen er det også mulig å se på [hjemlevering av varer og lokalmat](#). Det gir også muligheter for et utvidet marked for lokale serviceleverandører og et bedre kundegrunnlag for den lokale butikken.

4 Hvor er tiltaket egnet

Mikrourbanisering er egnet for tettsteder som har mellom 200 til 2000 innbyggere. Undersøkelser av norske tettsteder har ikke vist at størrelsen på tettstedet er avgjørende for god samlokalisering av tilbud og boliger eller næringsutvikling i sentrum, men at rollen tettstedet har i regionen synes å være viktigere (Knapskog mfl. 2023).

Tiltaket er også egnet for nye utbyggingsområder og hyttefelt som bør utvikles nært sentrum og støtte opp om sentrumsutviklingen. Et økende fokus på besøksforvaltning (Landa-Mata mfl. 2024), og rollen de besøkende kan ha i stedsutviklingen, gjør at det bør tenkes nytt om hvordan det kan planlegges mer i tråd med mikrourbanisering for å få en mer bærekraftig utvikling og mobilitetsmønster. Det har vært foreslått å planlegge fritidsboliger som middelalderens landsbyer ([Aftenposten 23.03.24](#)) heller enn den måten hytter bygges nå, og som også vil være mer i tråd med mikrourbanisering og god stedsutvikling. Et annet alternativ er å kombinere boligområder og fritidsboliger i større grad enn før for å gjøre lokale tilbud av service og mobilitet mer tilgjengelige til beøkende på en måte som både beøkende og fastboende kan dra nytte av.

5 Faktisk bruk av tiltaket - Eksempler

Ni norske kommunesentre er undersøkt

Hva som kan være norsk mikrourbanisering er undersøkt i ni norske kommunesentre

(Knapskog mfl. 2023). Tabellen under viser hvilke tettsteder som er undersøkt og hvor de ligger. Alle de valgte tettstedene er kommunesenter. Seks av de ni tettstedene har et kommunalt vedtak om sentrumssatsning for det aktuelle tettstedet.

Alle tettstedene har boligområder nært sentrum, og det er flere eneboliger enn leiligheter. Et par tettsteder har fått flere leiligheter i sentrum de siste årene. Noen har jobbet med strategisk utvikling av sentrum over mange år, og andre kun i noen få år. Dette gjenspeiles i hvor langt utviklingen er kommet, hva som er blitt gjort og hvorvidt man kan finne mulige synergieffekter som private initiativer eller nye handels- og servicetilbud. Tidsaspektet er derfor viktig, men også at det gjøres vedtak om sentrumssatsing som følges opp både politisk og administrativt. Tabellen under viser egenskaper ved tettstedene som er undersøkt for mikrourbanisering.

Tabell 3: Tettstedene som er undersøkt for mikrourbanisering

Fylke	Kommune	Tettsteder	Kommunale planer som har bidratt til sentrumsutvikling	Har kommunalt vedtak om sentrumssatsing
Troms og Finnmark	Skjervøy kommune	Skjervøy	Kommuneplanen	
Nordland	Hemnes kommune	Hemnesberget		
Trøndelag	Åfjord kommune	Årnes	Kommuneplanen	
Møre og Romsdal	Averøy kommune	Bruhagen	Kommuneplanen	x
Vestland	Modalen kommune	Mo	Kommuneplanen Prosjektering av enkeltprosjekter	x
Agder	Vegårshei kommune	Myra	Kommuneplanen Sentrumsplan	x
Vestfold og Telemark	Kviteseid kommune	Kviteseidbyen	Kommuneplanen	x
Viken	Hemsedal kommune	Trøym (Hemsedal)	Kommuneplanen	x
Innlandet	Alvdal kommune	Alvdal (Steia)	Kommunedelplan Detaljregulering av sentrum	x

Et vidt spekter av tiltak ble satt i verk

I hvert tettsted er det sett nærmere på konkrete prosjekter som kan undersøkes som mikrourbanisering i det aktuelle tettstedet (se eksempelsamling med nærmere presentasjon i hvert tettsted i Knapskog mfl. (2023)). Prosjektene spenner fra rådhus med bibliotek, utleie av kontorlokaler og åpen kantine, til sentrumsnære turfasiliteter med sosiale møteplasser og boligbygging.

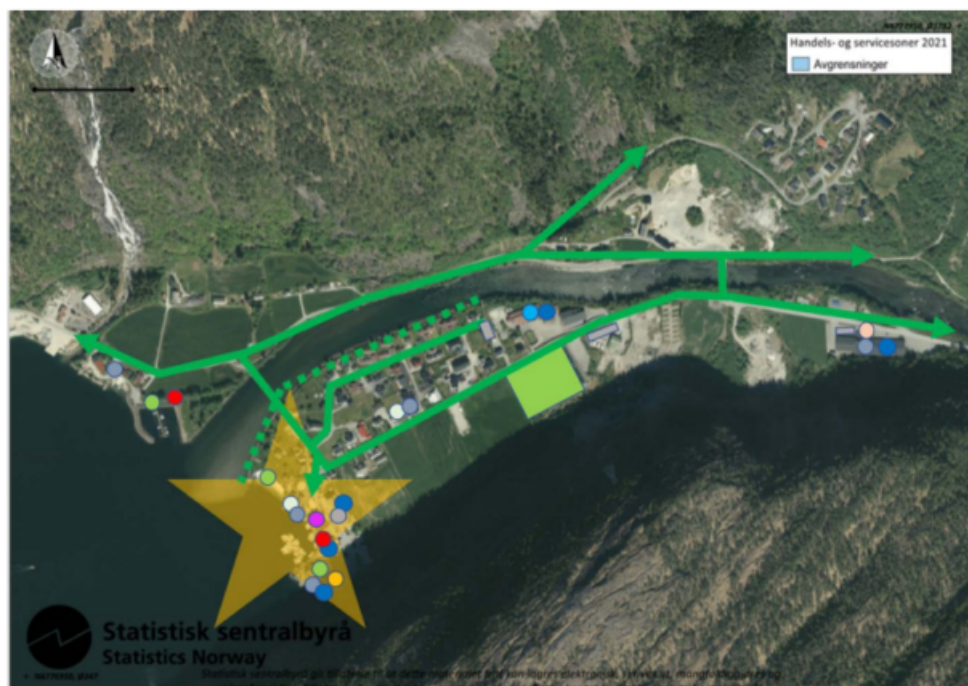
Kommunen sentral aktør

Alle prosjektene er initiert av kommunen, enten av administrasjonen eller fra politisk hold, men andre aktører har også bidratt inn. Erfaringene, som er felles for mange av kommunene, er at når det først blir tatt initiativ følger både næringslivet og frivilligheten opp, deltar aktivt inn i prosjektene eller setter i gang andre aktiviteter som bygger opp under den helhetlige utviklingen.

Kommunene legger vekt på at det er vanskelig å dra utvikling og prosjekter alene. De er helt avhengige av at aktører fra privat næringsliv og frivillighet støtter opp og bidrar. Flere av kommunene har opprettet stillinger knyttet til næringsutvikling eller fysisk stedsutvikling. Disse har til felles at stillingsbeskrivelsen består av å sette i gang store og små utviklingsprosjekter, virke som mellomledd mellom aktører eller fungere som samtalepartner med næringsliv for å bistå dette i igangsettelse av prosjekter. De som jobber i denne typen stillinger, beskriver sin stilling som 'fristilt' der målet er å sette i gang aktivitet. Å ha en slik stilling i kommunen ser ut til å være positivt for å få i gang eller opprettholde oppmerksomhet på en villet utvikling og initiering av prosjekter.

Enkle stedsanalyser

Tettstedene er kartlagt ved bruk av enkle stedsanalyser med utgangspunkt i Statistisk sentralbyrå sine handels- og servicesoner fra 2021 og virksomheter og viktige forbindelser er lagt til i sentrum, se figur 1 for eksempel på kart. Temakartene ble brukt som utgangspunkt for intervjuer med kommunene og i etterkant ble gule stjerner tegnet inn for å symbolisere mikrourbanisering.

Tegnforklaring

Mikrourbanisering

Servering

Arbeidsplasser

Turistnæring

Skole/Barnehage

Park/grønt/idrett

Detaljhandel

Møteplasser

Dagligvare

Parkering

Apotek

Viktig forbindelse

Kunst og kultur

Gangforbindelse

Merk: underlaget er SSB kart, Handels- og servicesoner, 2021, markert med en lyseblått polygon (ikke alle stedene har en sone). Kartet er redigert av TØI.

Illustrasjon: iModalen. Kilde:

<https://www.imodalen.no/modalen> Figur 1: Kartlegging av virksomheter i Mo i Modalen kommune. Gul stjerne indikerer mikrourbanisering. Kilde: Knapskog mfl. (2023).

Enkeltprosjekter i og tett på sentrum

I alle tettstedene er stedsutviklingen i stor grad knyttet til enkeltprosjekter i og nære sentrum, hvorav mange er kategorisert som mikrourbanisering av forskerne. Flere av prosjektene er knyttet til deltakelse i FoU-prosjekter og nasjonale prosjekter som [Bolyst](#) (i regi av Husbanken/Distriktssenteret) og [GNIST](#) (i regi av Design og arkitektur Norge (DOGA)). Etter hvert har disse prosjektene vært med på å øke oppmerksomheten rundt sentrum. Kommunale strategier og planer for sentrum har flere steder kommet i kjølvannet av dette.

Ulike holdninger til tiltakene og satsingen på sentrum

Det varierer hvordan sentrumssatsningen mottas av ulike aktører. Noen kommuner opplever forståelse og støtte for å satse på ett sentrumsområde og styrke dette, mens andre steder har det vært diskusjoner om at satsing på sentrum svekker bygdene rundt.

De største konfliktene synes å være knyttet til enkeltprosjekter og ikke til stedsutviklingen i seg selv. Konfliktene har gjerne blitt løst ved at politisk og administrativ ledelse har valgt å stå i konfliktene, eller man har tatt tiden til hjelp og det har gradvis blitt en større forståelse for at et sterkt sentrum også styrker bygdene ved å opprettholde bosetting og service og

handelstilbud.

Forskjellige verktøy og innretninger

Kommunene bruker forskjellige verktøy for å sette i gang og opprettholde stedsutviklingen. Flere, deriblant Kviteseid og Hemsedal, bruker sentrumsnære kommunale tomter for å fremme næringsutvikling, boligutbygging eller begge deler. Tomtene selges til en rimelig pris for å muliggjøre en villet utvikling. Andre løsninger er mer knyttet til den enkelte kommune, som utbyggerkontrakter i Vegårshei kommune (for Myra) og designhåndbok for sentrum i Averøy kommune (for Bruhagen). Vegårshei kommune har hatt et tett samarbeid med Husbanken for å kunne initiere de første prosjektene. Alvdal kommune (Steia) brukte bevaring av kulturminner (gammelt stasjonsbygg) som inngang til sentrumssatsning gjennom et fellesprosjekt med blant annet Jernbaneverket og flere andre private og offentlige aktører. De fleste mikrourbaniseringsprosjektene er finansiert av kommunene selv, men det er også eksempler på at næringsliv bidrar med midler. Aller mest fremtredende er imidlertid at frivilligheten i stor grad bidrar på dugnadsbasis. Noen av prosjektene er gjennomført med eksterne midler fra statlig eller regionalt nivå.

Tabell 4: Oversikt over hvordan kommunene jobber med stedsutvikling som kan beskrives som mikrourbanisering. Basert på Knapskog mfl. (2023).

	Nøkkelaktører utenom kommunen	Deltakelse i prosjekt	Verktøy	Egne stillinger for stedsutvikling i kommunen	Økonomisk situasjon
Skjervøy, Skjervøy kommune	Næringsliv Ildsjeler Frivillighet/ dugnad	GNIST (DOGA)	Kommunale tomter (bolig og næring) Næringsfond Strategisk ressursstøtte	Samfunnsutvikler	Aktivt næringsliv, men utfordrende å skaffe midler
Hemnesberget, Hemnes kommune	Næringsliv Ildsjeler Frivillighet/ dugnad		Kartverktøy	Bygdeutvikler	Har (hatt) økonomiske utfordringer
Årnes, Åfjord kommune	Næringsliv Ildsjeler/ grundere Frivillighet/ dugnad	Testing av nye materialer (gangbro)	Kommunale oppkjøp av tomter for videresalg Støtte til utvikling Strategisk ressursstøtte Kvalitetskrav		Sterk økonomisk vekst og investeringsvilje
Bruhagen, Averøy kommune	Næringsliv Frivillighet/ dugnad	Bolyst (Husbanken) Har fulgt GNIST (DOGA) (planlegger å søke)	Næringsfond Designmanual	Samfunnsutvikler	Begrensede midler til investering

Mo, Modalen kommune	Næringsliv Ildsjeler/ grundere Frivillighet/ dugnad		Kommunale tomter Økonomisk støtte Tilflyttertillskudd Næringsfond	God tilgang på økonomiske midler
Myra, Vegårshei kommune	Næringsliv Frivillighet/ dugnad	Levende bygder (Husbanken)	Kommunale tomter (bolig og næring) Næringsfond Utbyggeravtaler	Begrensede midler til investering
Kviteseidbyen, Kviteseid kommune		Bolyst (Husbanken)	Kommunale tomter (næring) Næringsfond Strategisk ressursstøtte	Økonomiske utfordringer
Hemsedal (Trøym), Hemsedal kommune	Næringsliv Frivillighet/ dugnad		Kommunale tomter (bolig)	Sterk investeringsvilje
Alvdal (Steia), Alvdal kommune	Næringsliv Frivillighet/ dugnad	Steia-prosjektet (private og offentlige aktører)	Næringsfond	Begrensede midler til investering

Bildene og illustrasjonen i figuren under viser eksempler på ulike aspekter som bidrar til mikrourbanisering

- rådhus og sentrumsutvikling
- butikk og flerfunksjonsbygg
- bygningsvern og møteplasser i sentrum
- nærmiljøanlegg i sentrum

Figur 2: Eksempler på stedsutvikling som bidrar til mikrourbanisering. Kilder til bildene: Mo: Foto: bygg.no. Kilde: <https://www.bygg.no/flodmaal/1488183!/?image=1> . Årnes: Foto: Voll arkitekter. Kilde: https://vollark.no/portfolio_page/parken-kjopesenter/, Steia: Foto: Ivar Thoresen. Kilde:

<https://www.opplevalvdal.no/arrangement/midtsommerdager>, og Averøy: Illustrasjon: Hagen landskap. Kilde:
<https://www.hagenlandskap.no/offentlig/2021/12/7/bruhagen-nrmiljanlegg-kristvikvgen>.

6 Miljø- og klimavirkninger

Så langt er det bare undersøkt hva mikrourbanisering kan være. Flere av kommunene som er undersøkt synes at det er et interessant å bruke mikrourbanisering på stedsutviklingen de har jobbet med.

På bakgrunn av undersøkelsene gjort av Knapskog med flere (2023) kommer det frem at alternativet til lokal mikrourbanisering er spredt utbygging av boliger, næring og service. Dette bidrar, ifølge de som ble intervjuet, negativt til liv og røre i sentrum. I noen av tettstedene er tjenester som skole, barnehage og sykehjem lagt utenfor sentrum. Kommunene opplever at det fører til mye biltrafikk og lite bruk av sentrum i fritiden.

En kommune påpeker problemer med å rekruttere innflyttere til jobber med krav om høyere utdanning når arbeidsplassen ligger isolert. Der er likevel for tidlig å si noe om effekten av mikrourbanisering. Det bør derfor undersøkes hvordan man kan måle effekter av mikrourbanisering, inkludert hva og hvordan man skal måle. Dette inkluderer spørsmål som miljø- og klimavirkninger. Det bør også vurderes hvilke data og datakilder som kan brukes, og hvordan man basert på dette kan gjøre kommuner i stand til å sette sammen et indikatorsett som viser utvikling over tid.

7 Andre virkninger

På bakgrunn av undersøkelsene gjort av Knapskog med flere (2023) kommer det frem at andre virkninger kan være at det blir mer samarbeid på tvers av kommune, næringsliv, frivillighet og innbyggere, og det etter hvert blir lettere å samarbeid, og at samarbeid blir sett på som en viktig del av sentrumsutviklingen. Det samme gjelder samarbeidsforholdet mellom kommunenes administrasjon og politikere og at det er viktig med en felles satsing for å få ting til å skje.

Flere av kommunene ser det også som en dyr løsning for kommunen som serviceyter å ha spredt bosetning. Det vil si at det er en viss økonomisk gevinst for kommunen å satse på mikrourbanisering ved at det blir kortere avstander for hjemmetjenester og lignende.

8 Kostnader

Kostandene må dekkes gjennom ordinær drift i kommunene eller ved å skaffe ekstern finansiering fra en eller flere kilder. Alle kommunene som ble intervjuet av Knapskog med flere (2023), bortsett fra en, påpeker at det hender at prosjekter må legges på vent fordi de ikke har økonomi til å gjennomføre det som er tenkt. Lokal utvikling påvirkes i stor grad av utbygges marginer, dette er særlig et hinder for boligutbygging. Når det er dyrere å bygge enn det utbygger får ved å selge til markedspris, er det en reell utfordring som gjør at prosjekter kan havne på vent.

9 Formelt ansvar

Det er ingen som har et formelt ansvar for å gjøre denne typen tiltak. Som nevnt er likevel kommuners innsats avgjørende for stedsutvikling og mikrourbanisering, både for arbeidsmåter og for mengde og type tiltak som settes i verk.

10 utfordringer og muligheter

Tiltaket er gjennomførbart og egnet i Norge for å gjøre sentrum i tettsteder mer attraktive. Kjennskapen til virkningene av mikrourbanisering er ennå ikke gode nok, og det trengs studier som ser på effekter av en helhetlig satsing på mikrourbanisering. Mikrourbanisering kan gi muligheter for et attraktivt sentrum og nye typer av samarbeid i sentrum. Dette kan på sikt styrke hele kommunen.

11 Referanser

Carson, D. A., Carson, D. B., Argent, N. (2022).

Cities, hinterlands and disconnected urban-rural development: Perspectives from sparsely populated areas. *Journal of Rural Studies*, 93, 104-111.

Eimermann, M. E., Adjei, K., Bjarnason, T., Lundmark, L. (2022).

Exploring population redistribution at sub-municipal levels - Microurbanisation and messy migration in Sweden's high North. *Journal of Rural Studies*, Volume 90, 2022, 93-103, <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2022.01.010>.

Knapskog, M., Skartland, E-G., Rynning, M. K. (2023)

[Mikrourbanisme på norsk - Eksempelsamling. Oslo, Transportøkonomisk institutt](#). TØI rapport 1947/2023.

Landa-Mata, I., Dybedal, P., Gundersen, V., Knapskog, M., Gundersen, F., Haukeland, J. V., Stokke, K. B., Stange, E., Rustad Pettersen, G. (2024)

Bare på besøk? Innovativ metodikk for integrering av besøksforvaltning i regionalt og kommunalt plan og utviklingsarbeid. TØI rapport 2018/2024.

Tennøy, A., Midtskog, O., Øksenholt, K.V. og Nore, N. (2014)

Hva kan gjøres for å styrke sentrums attraktivitet som etableringsarena for handel og service? TØI-rapport 1338/2014.

Tennøy, A., Tønnesen, A. og Øksenholt, K. V. (2015)

Kunnskapsstatus. Handel, tilgjengelighet og bymiljø i sentrum. TØI rapport 1400/2015.

Tønnesen, A., Knapskog, M. (2017)

Bygdepakke Bø. Et forprosjekt om utvikling av klimavennlige og attraktive bygder, TØI rapport 1563/2017.